

اقتصاد کشاورزی کاربردی

نویسندگان

دکتر محمدحسین کریم

(دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه خوارزمی)

دکتر مجتبی عباسیان

(استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه دریاوردی و علوم دریایی چابهار)

دکتر علی سردار شهرکی

(استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان)

دانشگاه خوارزمی

تابستان ۱۳۹۹

سرشناسه	:	کریم، محمدحسین، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور	:	اقتصاد کشاورزی کاربردی/محمدحسین کریم، مجتبی عباسیان، علی سردار شهرکی.
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه خوارزمی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۴۴۱ص.
شابک	:	۷۰۰۰۰ ریال 4-78-600-858735
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۴۳۵-۴۴۱.
موضوع	:	کشاورزی -- جنبه‌های اقتصادی
شناسه افزوده	:	Agriculture -- Economic aspects
شناسه افزوده	:	عباسیان، مجتبی، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	:	سردار شهرکی، علی، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده	:	دانشگاه خوارزمی
رده بندی کنگره	:	HD۴۱۵
رده بندی دیویی	:	۳۳۸/۱۰۷۶
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۲۳۴۳۷۲

www.ketab.ir

عنوان کتاب	:	اقتصاد کشاورزی کاربردی
نویسندگان	:	محمدحسین کریم، مجتبی عباسیان، علی سردار شهرکی
ناشر	:	دانشگاه خوارزمی
چاپ و صحافی	:	دانشگاه خوارزمی
صفحه آرا	:	صدیقه عرب
طراح جلد	:	لیلا کشاورز
نوبت و سال چاپ	:	اول، تابستان ۱۳۹۹
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۵۸۷-۳۵-۴
شمار	:	۵۰۰ نسخه
قیمت	:	۷۰۰۰۰ ریال

آدرس: تهران، خ شهید مفتح، شماره ۴۳، کدپستی ۱۴۹۱۱-۱۵۷۱۹ تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۱۸۶۶

pub@khu.ac.ir

www.khu.ac.ir

پیش گفتار

در جهان امروز یکی از مشکلات اساسی بشر تأمین نیازهای غذایی است، به گونه‌ای که امنیت غذایی به عنوان یکی از اهداف مهم سرلوحه برنامه‌های دولت‌ها قرار گرفته است. بدون شک به منظور نیل به امنیت غذایی علاوه بر اتخاذ سیاست‌های مطلوب و برخورداری از منابع کافی باید تولید کشاورزی به گونه‌ای باشد که تمامی نیازهای جامعه را برآورده کند. در یک چنین صحنه‌ای است که بررسی اقتصاد کشاورزی می‌تواند نقش مؤثری ایفا کند. تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان فرآورده‌های کشاورزی با شرایطی روبرو هستند که دائماً در حال تغییر است. اقتصاد کشاورزی به بررسی شرایط مزبور و اینکه چگونه در مقابل تغییرات آنها، انواع محصولات و طرز تولیدشان را باید تغییر داد تا با منابع موجود حداکثر فایده به کشاورز و نیز به جامعه برسد. اقتصاد کشاورزی، عوامل اقتصادی مؤثر در امور کشاورزی، روابط اقتصادی موجود بین عوامل تولید کشاورزی و کاربرد اصول اقتصادی را در تولید و توسعه کشاورزی مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد و این امکان را به کشاورز می‌دهد که با مقدار زمین و سایر لوازمی که در اختیار دارد سود بیشتری به دست آورد. می‌دانیم که ایران یک کشور در حال توسعه است، بنابراین ایجاب می‌کند که دولت و مسئولین مستقیماً در امور اقتصادی و برنامه‌ریزی دخیل یا حداقل نظارت داشته باشند و از همین دیدگاه مطالعه کتاب حاضر با هدف آشنا ساختن هر چه بیشتر دانشجویان کارشناسی، کارشناسی‌ارشد، دانش‌پژوهان، محققین علم اقتصاد، برنامه‌ریزان اقتصادی، سیاست‌گذاران اجرایی و قانونی و همچنین کارشناسان مربوطه مفید خواهد بود انشاء...

در پایان جا دارد از اعضای محترم شورای پژوهشی دانشگاه خوارزمی، همکاران گرامی دانشکده علوم اقتصادی، توصیه‌های داوران عزیز کتاب و کلیه عزیزانی که در فرآیند تدوین و چاپ این کتاب همکاری نموده‌اند، تشکر نماییم و امیدواریم اساتید، محققان، دانشجویان و صاحب‌نظران ارجمند، با نظرات و پیشنهادات خود ما را در برطرف کردن نواقص کتاب برای چاپ بعدی یاری فرمایند.

محمدحسین کریم، مجتبی عباسیان، علی سردار شهرکی

تابستان ۱۳۹۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۹	فصل ۱: کلیات علم اقتصاد
۱۹	۱-۱- مقدمه
۱۹	۱-۲- رابطه اقتصاد با علوم دیگر
۲۱	۱-۳- شاخه‌های اقتصاد
۲۱	۱-۴- تاریخ عقاید اقتصادی
۲۴	۱-۵- نظام‌های اقتصادی (Economic systems)
۲۴	۱-۶- نظام اقتصادی سرمایه‌داری
۲۵	۱-۷- نظام اقتصادی سوسیالیسم
۲۷	۱-۸- نظام اقتصادی اسلامی
۲۸	۱-۹- مسائل اقتصادی
۲۹	۱-۱۰- تعاریف علم اقتصاد
۳۳	۱-۱۱- احتیاج
۳۵	۱-۱۲- کالا
۳۷	۱-۱۳- منحنی امکانات تولید
۴۲	۱-۱۴- تولید (Production)
۴۳	۱-۱۵- عوامل تولید (Factor of production)
۴۹	فصل ۲: اقتصاد کشاورزی
۴۹	۲-۱- مقدمه
۵۰	۲-۲- اقتصاد کشاورزی چیست؟
۵۳	۲-۳- اقتصاد کشاورزی
۵۵	۲-۴- دامنه اقتصاد کشاورزی
۵۷	۲-۵- طبیعت اقتصاد کشاورزی
۵۹	۲-۶- چرا اقتصاد کشاورزی را جداگانه مطالعه می‌کنیم؟
۶۱	فصل ۳: اصول اقتصاد تولید در کشاورزی
۶۱	۳-۱- مقدمه
۶۱	۳-۲- رابطه عامل - تولید
۶۴	۳-۳- انواع توابع تولید (روابط بازده)

۴-۳	نرخ بازده نهایی ثابت (بهره‌وری ثابت).....	۶۵
۵-۳	نرخ بازده نهایی افزایشی.....	۶۷
۶-۳	نرخ بازده نهایی نزولی.....	۶۹
۷-۳	رابطه بین تولید کل، تولید متوسط و تولید نهایی.....	۷۱
۸-۳	تولید کل و تولید نهایی.....	۷۲
۹-۳	تولید نهایی و تولید متوسط.....	۷۳
۱۰-۳	کشش تولید.....	۷۴
۱۱-۳	فرم عمومی تابع تولید یک متغیره.....	۷۵
۱۲-۳	دلیل وجود بازده افزایشی (مرحله I).....	۷۷
۱۳-۳	دلیل وجود بازده افزایشی (مرحله II).....	۷۸
۱۴-۳	دلیل وجود بازده منفی (مرحله III).....	۷۹
۱۵-۳	بازده نسبت به مقیاس.....	۸۱
۱۶-۳	سطح بهینه بکارگیری نهاده‌ها (یکنهاده متغیر و سایر نهاده‌ها ثابت).....	۸۲
۱۷-۳	سطح بهینه بکارگیری نهاده‌ها با بیش از یک نهاده متغیر.....	۸۴
۱۸-۳	کشش تولید.....	۸۵
۱۹-۳	تأثیر تغییرات تکنولوژیک بر تابع تولید.....	۸۷
۲۰-۳	رابطه عامل - عامل.....	۸۹
۲۱-۳	منحنی‌های تولید یکسان.....	۹۰
۲۲-۳	ترکیب عوامل با نسبت ثابت.....	۹۲
۲۳-۳	جانشینی با نرخ ثابت.....	۹۳
۲۴-۳	جانشینی با نرخ متغیر.....	۹۵
۲۵-۳	مشخصات منحنی‌های تولید یکسان.....	۹۶
۲۶-۳	نرخ نهایی جانشینی فنی.....	۹۷
۲۷-۳	خطوط هزینه یکسان.....	۱۰۱
۲۸-۳	ترکیب بهینه عوامل (ترکیب عوامل با حداقل هزینه).....	۱۰۳
۲۹-۳	روش هندسی.....	۱۰۵
۳۰-۳	روش جبری.....	۱۰۸
۳۱-۳	مسیر توسعه.....	۱۰۹
فصل ۴:	هزینه و درآمد تولید.....	۱۱۱
۱-۴	مقدمه.....	۱۱۱

۱۱۱.....	۲-۴- قیمت گذاری عوامل تولید.....
۱۱۲.....	۳-۴- انواع هزینه.....
۱۱۴.....	۴-۴- محاسبه انواع هزینه.....
۱۲۱.....	۵-۴- رابطه بین منحنی تولید و منحنی هزینه.....
۱۲۳.....	۶-۴- منحنی هزینه کل.....
۱۲۷.....	۷-۴- روابط در آمد.....
۱۳۰.....	۸-۴- حداکثر سازی سود.....
۱۳۵.....	فصل ۵: اقتصاد بازارهای کشاورزی.....
۱۳۵.....	۱-۵- بازار کالا و بازار عوامل.....
۱۳۸.....	۲-۵- عرضه و عوامل مؤثر بر آن.....
۱۴۴.....	۳-۵- تقاضا برای عوامل.....
۱۴۴.....	۴-۵- تقاضای تولید کننده برای نهاده ها.....
۱۴۸.....	۵-۵- تقاضای مصرف کننده.....
۱۵۸.....	۶-۵- اثر درآمدی و جانشینی.....
۱۶۴.....	۷-۵- تقاضای بازار.....
۱۷۵.....	۸-۵- تعادل بازار.....
۱۷۶.....	۹-۵- اثر بیماری های فراگیر و تحولات ناگهانی بر عرضه و تقاضای محصولات کشاورزی.....
۱۸۰.....	۱۰-۵- تعادل بخشی یا جزئی.....
۱۸۰.....	۱۱-۵- تعادل عمومی.....
۱۸۳.....	۱۲-۵- عدم تعادل در بازار.....
۱۸۸.....	۱۳-۵- مداخله در بازار.....
۱۹۰.....	۱۴-۵- روندهای طولانی قیمت کالاهای کشاورزی.....
۱۹۲.....	۱۵-۵- تنظیم بوبای عرضه و تقاضا.....
۱۹۵.....	۱۶-۵- بازارهای غیر رقابتی.....
۱۹۶.....	۱۷-۵- اقتصاد مقیاس.....
۱۹۹.....	۱۸-۵- موانع ورود.....
۲۰۰.....	۱۹-۵- تفاوت محصول.....
۲۰۰.....	۲۰-۵- بازار انحصاری.....
۲۰۲.....	۲۱-۵- حالت تعادل در بازار انحصاری.....
۲۰۴.....	۲۲-۵- تبعیض قیمت.....

فصل اول ◀ کلیات علم اقتصاد

۱-۱- مقدمه

سرچشمه فعالیت‌های اقتصادی خواسته‌های انسانی است. یعنی خواسته‌های انسان او را وادار به فعالیت‌های مختلف از جمله تلاش‌های اقتصادی می‌نماید. فقر و ثروت غیرمتعارف در اقتصاد جامعه یک اثر از دو جنبه دارد. از یک طرف فقر شاید باعث جنایت و از طرفی ثروت زیاد هم ممکن است باعث فساد گردد. یعنی در این بین ما به دنبال میزانی هستیم که سالم زندگی کنیم و رفاه متعادل داشته باشیم که البته مورد پسند نیکان خداست. اقتصاد نقش مهمی در جوامع مختلف دارد، به طوری که هر کشوری که در این زمینه تلاش بیشتری داشته و برنامه‌ریزی بهتری نموده، پیشرفت بیشتری به دست آورده و موفق بوده است. در این میان کشوری اقتصاد سالم دارد که دو زمینه‌های کشاورزی، صنعتی و خدمات برنامه‌ریزی متوازن داشته و فقط به یک جنبه توجه نداشته باشد و اقتصاد آن تک محصولی نباشد. اقتصاد کشاورزی به طور کلی زراعت، شیلات، جنگل‌داری و دامداری را شامل می‌شود و روی روش‌های بهینه اقتصادی در هر بخش بحث می‌کند.

۱-۲- رابطه اقتصاد با علوم دیگر

علم اقتصاد با اکثر علوم موجود و کاربردی در دنیا ارتباط دارد که تعدادی از آنها در زیر ذکر و به بعضی از آنها به عنوان نمونه اشاره می‌گردد:

جامعه‌شناسی - علوم سیاسی - روان‌شناسی - مذهب - ریاضی و آمار - تاریخ - جغرافیا - مدیریت - حقوق - مالکیت - کشاورزی - صنعت - خدمات - فناوری - ارتباطات - بهداشت - شهرسازی - بازرگانی - علوم اجتماعی - علوم پایه و ...